

Έτος Γ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1875.

Φυλ. Α'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ.

Κύριοι !

Μετὰ χαρᾶς ἀναβαίνω καὶ αὐθις τὴν ἔδραν ταύτην ὅπως λαλήσω, κατὰ τὴν προεκτεθείσαν ὑμῖν ἀγγελίαν, περὶ τῆς προφητικῆς ἱστορίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἐξέλεξα τὸ θέμα τοῦτο διότι φρονῶ ὅτι πᾶσα ἐνέργεια τῶν ἀπανταχοῦ συλλόγων δεόν νὰ στρέφεται ἐπὶ τῆς διαόσεως τοῦ παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ἐλλείποντος θρησκευτικοῦ αἰσθηματός, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τῶν ὁμογενῶν. Τὸ ἔθνος ἡμῶν πάσχει ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀκεραίων χαρακτήρων καὶ ἔνεκεν τακτικῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς. Βελτίωσις λοιπὸν τοῦ ἐλληνικοῦ χαρακτῆρος, δηλαδὴ τῆς ἀνατροφῆς

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α'.)

ἡμῶν, ἀνύψωσις τοῦ κλήρου καὶ θρησκευτικῆς ἀναμόρφωσις, ἰδοὺ ἡ ἐνδελεχὴς μέριμνα τῶν προσπαθειῶν ἡμῶν, ἰδοὺ ποῖον πρέπει νὰ ᾔηται τὸ ἡμέτερον πρόγραμμα. Ἀνάπτυξις, πολιτισμὸς, φιλοσοφικά συστήματα, ἐπιστῆμαι, κοινωνικὴ πρόοδος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι συνέπεια τούτων, εἶναι ἐπόμενα. Ἡ θρησκεία δεόν νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, καθότι λαὸς ὅστις δὲν ἔχει ἢ δὲν αἰσθάνεται θρησκείαν εἶναι ἀνάξιος νὰ ὑπάρχῃ, εἶναι ἀνάξιος αἰσιωτέρου μέλλοντος. Λαὸς ὁ περιφρονῶν τὸ ἱερατεῖον καὶ μὴ σεβόμενος τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου, εἶναι λαὸς ἀμαθὴς, ἄγριος καὶ ἀπολίτευτος. Τὰ ἔθνη ἄνευ ἀρετῆς, ἄνευ δικαιοσύνης, ἄνευ ὑψηλῶν αἰσθημάτων, ἄνευ φιλοπονίας παρακμάζουσι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἴδωσιν ἡμέρας εὐτυχείας. Ὑπερβολικὴν θεωρῶ τὴν ἰδέαν ἐκείνων οἵτινες στηρίζουσι τὴν προαγωγὴν τῶν λαῶν μόνον καὶ μόνον εἰς τὰ γράμματα. Αἱ πολλαὶ θεωρίαι ἄνευ πρακτικοῦ σκοποῦ σκοτίζουν ἐνίοτε τὸν

ἐγκέφαλον καὶ προξενούσιν εἰς τὰ ἔθνη μᾶλλον βλάβην ἢ ὠφέλειαν. Ἡ κατάχρησις τῶν γραμμάτων, ὅποταν μάλιστα δὲν συνοδεύηται ὑπὸ τῆς θρησκείας, γεννᾷ τὴν οἴησιν, τὴν σχολαστικότητα, τὴν προπέτειαν καὶ τὴν ἀπιστίαν. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἦσαν ἀγράμματοι, ἐντούτοις διὰ τῆς πίστεως κατώρθωσαν ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά. Πίστις λοιπὸν ζῶσα καὶ διακαὴς ὀφείλει νὰ προηγῇται τῶν ἐπιχειρήσεων ἡμῶν, τὸ δὲ αἰώνιον ἀντικείμενον τῆς πίστεως ταύτης ἔστω ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἐκεῖνο ὅπερ διακρίνει τὸν χριστιανισμόν ἐκ τῆς φιλοσοφίας, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ὅτι ὁ μὲν χριστιανισμὸς εἶναι προσωπικὴ καὶ ζῶσα ἀποκάλυψις, ἡ δὲ διδασκαλία τοῦ Θεοῦ ἡ ἐνσάρκωσις εἰς γεγονὸς τι. Νὰ ᾔηται τις πλατωνικὸς τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀσπάζεται τὰς ιδέας τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ νὰ ᾔηται τις χριστιανὸς τοῦτο σημαίνει ὅτι πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὅστις μόνος ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ: « Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, αὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. »

Ἄλλ' ἡ ἡμετέρα γενεὰ εἶναι ἄρα χριστιανική; πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; Ὅτι ἡ ἀνατροφή, τὰ ἥθη, οἱ θεσμοὶ αὐτῆς εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ Εὐαγγελίου· ὅτι σέβεται τὰς ἠθικὰς διδασκαλίας· ὅτι προπάντων ὑπάρχουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς χριστιανοὶ εἰλικρινεῖς, πραγματικοὶ ὁπαδοὶ ἐν συγκοινωνίᾳ διατελοῦντες μετὰ τοῦ Διδασκάλου, οὐδόλως περὶ τούτου ἀμφιβάλλομεν· ἠθέλομεν ἀδικήσῃ τὸν αἰῶνά μας καὶ τρόπον τινὰ κατηγορήσῃ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ἀνίσχυρον, τὸ δὲ ὑποῦργημα αὐτοῦ ἄγονον καὶ στείρον. Ἄλλ' ὅτι ἡ κοινωνία ἡμῶν εἶναι κατὰ βάθος χριστιανική, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον πιστεύεται γενικῶς ὑφ' ἑλῶν ἐκείνων οἵτινες ἐδέχθησαν τὸ βάπτισμα, ὅτι αἱ πεποιθήσεις εἶναι

εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν πραγματικαί, βαθεῖαι, ζῶσαι, ἀλλοίμονον! μετὰ βαθυτάτου αἰσθήματος λύπης λέγομεν ὅτι τοῦτο μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβεβαιώσωμεν. Ἡ συγκροτηθεῖσα μεγάλη μάχη κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῆς ἀπιστίας δὲν ἀπωλέσθη εἰσέτι, ἡ δὲ κατάπτωσις τῆς ἠθικῆς αἰσθήσεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ἕκαστος σπουδαῖος ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ λυπῇται, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἀδυναμίαν τῶν πεποιθήσεων καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας. Καὶ αὐτοὶ οἱ συμμεριζόμενοι τὴν θρησκείαν δὲν ζητοῦσι παρ' αὐτῆς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὑπόσχεται, δηλαδὴ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκθειάζουσιν ὡς προφυλακτικὸν μέσον ἐναντίον τῶν κοινωνικῶν σπαραγμῶν, κρίνοντες μόνον αὐτὴν ἱκανὴν ὅπως δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὴν τύχην του. Ἐὰν εἰς τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συχνάκις ἐπεκαλέσθη, τοῦτο ἔγινε μόνον καὶ μόνον μὲ σκοπὸν ἐπίγειον καὶ κερδοσκοπικόν· ὀλίγοι εἶναι οἱ ἀκολουθοῦντες τὰ παραγγέλματα τοῦ Διδασκάλου· αἱ μᾶλλον ἐπικίνδυναι θεωρεῖται προσεπάθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ. Οὕτως ἀντὶ νὰ καθυποβληθῶσιν εἰς τὴν θρησκείαν μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ὡς μέσον καὶ οὐχὶ ὡς σκοπὸν. Οἱ φρονιμώτεροι μεριμνῶσι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κοινωνίας, ὀλίγοι δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ μία κοινωνικὴ ἀναγέννησις δὲν δύναται νὰ ᾔηται εἰμὴ ἡ συνέπεια τῆς ἀτομικῆς ἀναγεννήσεως· διὰ ταύτης λοιπὸν δέον ν' ἀρχίσῃ τις. Ἡ κοινωνία ὀφείλει νὰ ἐξαλειφθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀτόμου, καθότι τὸ ἄτομον εἶναι τὸ πᾶν· ἡ κοινωνία, ὅν περιληπτικὸν καὶ ἐπομένως ἀφηρημένον, δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ συμφόρησις ἀτόμων ἐπιτετραμμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τινὰ καιρόν. Βεβαίως εἶναι δίκαιον νὰ μεριμνᾷ τις δι' αὐτὴν, νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς παγιώσεως καὶ εὐημερίας τῶν πο-

λιτῶν, εἴτε μεταδίδων εἰς αὐτοὺς γνώσεις καὶ ἀρχὰς τάξεως, εἴτε συναρμόζων τὰ διάφορα αὐτῆς στοιχεῖα· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ προορισμὸς αὐτῆς εἶναι ὁ θάνατος. Μόνον τὸ ἄτομον κατέχει ἐν ἑαυτῷ μόνιμον ἀρχὴν, μίαν ψυχὴν ἀθάνατον. Τί θέλει γείνη λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἡμῶν; Ἰδοὺ, κύριοι, τὸ θεμελιώδες ζήτημα, περὶ τοῦ ὁποίου δυστυχῶς ὀλίγοι σκέπτονται. Ἡ ἀφροντισία αὕτη εἶναι τὸ σημεῖον βαθείας, πραγματικῆς καὶ ἀδιαφιλονεικῆτου διαφθορᾶς. Ὁ ἡμέτερος αἰὼν εἶναι ὑλικὸς, καὶ εἶναι περισσότερον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἢ ἐν τῇ θεωρίᾳ. Ρήτωρ τις, πρὸ τινῶν ἐτῶν ἔλεγεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ γαλλικοῦ βήματος: Ἡ κοινωνία ἐπιθυμεῖ νὰ ἐντρυφᾷ. Ἰδοὺ τὸ σύνθημα τὸ ἀπεικονίζον τὴν κατάστασίν μας. Ναί, ὁ κόσμος δὲν θέλει νὰ ζῇ αἰωνίως ἐν τῇ συγκοινωνίᾳ τοῦ Θεοῦ του, ἐπιθυμεῖ νὰ ἐντρυφᾷ ἀσέμνως καὶ ἀπρεπῶς. Νὰ ἐντρυφᾷ, τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ διάπυρος ἔφρεσις τῶν ἀποκλήρων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἐπίσης ὁ τραχὺς ἐγωῖσμὸς ἐκείνων, οἵτινες τὰ κατέχουσιν. Ἀλλ' ὁποῖος ἠθικὸς ἐξευτελισμὸς! Πῶς λοιπὸν ἡ κοινωνία θέλει ἀνορθωθῇ ἐκ τῆς καταπτώσεως ταύτης; Διὰ τῆς ἀτομικῆς ἀναγεννήσεως ἐκείνων, οἵτινες ἀπαρπίζουσιν αὐτὴν, ἡ δὲ ἀναγέννησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ εἰμὴ διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Μόνη ἡ πίστις αὕτη δύναται νὰ μᾶς ὑψώσῃ ὑπεράνω τῶν ὑλικῶν καὶ ἐπικλήρων συμφερόντων· μόνη δύναται νὰ ὑψώσῃ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐκ τῆς ταπεινωτικῆς ἀθλιεστάτης καὶ ψευδοῦς αὐτοῦ θέσεως· μόνη δύναται νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν, νὰ μᾶς ἐνώσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν νῦν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ σημειώσατε καλῶς, ἡ κοινωνικὴ αὕτη πρόοδος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἀποκλειστικῶς ἐνασχολοῦνται, θέλει προέλθῃ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐκ τῆς ἐνότητος ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ, καθότι κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, « ἡ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγε-

λίαν ἔχουσα ζωὴς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης » μετὰ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ἡ πρόοδος αὕτη δὲν θέλει εἶναι εἰμὴ δευτερεύουσα συνέπεια, καθότι δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ἡ πρωτίστη καὶ σπουδαιότερα τῶν συνεπειῶν τῆς ἐνώσεως ταύτης εἶναι ἡ σωτηρία. Τῶνόντι εἰς τί ἤθελε χρησιμεύσει νὰ μεταβάλλωμεν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς σμῆνος καλῶς διωργανισμένον, εἰάν ἡ θέλομεν ἀμελήσει νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν αἰώνιον μακαριότητα εἰς τὰ ἐκ θείας καταγωγῆς ἐκεῖνα ὄντα, τὸ σῶμα τῶν ὁποίων, εἶναι ἀληθές, διαλύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μένει ἀθάνατος; Κύριος σκοπὸς λοιπὸν τῆς συνδιαλέξεως ταύτης εἶναι νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν ἀπιστίαν, τὸν ὑλισμὸν, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν, αἵτινες δίκην φθοροποιᾶς νόσου καταμαστίζουσι τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν, καὶ νὰ ἀποδείξωμεν τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδὲν καλὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Θέλομεν λοιπὸν ἀκολουθήσει ἐνταῦθα τὴν ἱστορικὴν σειρὰν, ἥτις συμβαδίζει πληρέστατα μετὰ τῆς λογικῆς τάξεως. Διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν προαισθήσεων τοῦ ἔθνικοῦ κόσμου καὶ δι' ἐκείνης τῶν προφητῶν θέλομεν ὁρίσει ὅτι εἰς Μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἦτο ἀναγκαῖος, ὅτι προηγγέλθη καὶ ἐπεριμένετο. Διὰ τῆς μαρτυρίας, ἣν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἔδωκε, θέλομεν ἀποδείξει ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ὁ δημόσιος καὶ ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ βίος εἶναι διὰ τὴν διανοίαν καὶ τὴν συνείδησιν ἡμῶν τρανὰ ἐχέγγυα τῆς θείας αὐτοῦ ἀπιστολῆς. Τέλος διὰ τῆς μαρτυρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας θέλομεν ἀποδείξει ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀποκτηθέντων ἀποτελεσμάτων βεβαιεῖ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ἦτο ὅλως θεῖον. Σήμερον περιορίζομαι μόνον νὰ σᾶς φανερώσω τὴν γενικὴν προσδοκίαν, ἐν ἣ ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε περιμένουσα Μεσίτην τινὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Θεοῦ. Περὶ τοῦ ἐπιθυμητοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν θέλω λοιπὸν σᾶς ὁμιλήσει. Εἴθε

οἱ λόγοι μου νὰ συντελέσωσιν ὅπως διαχύσων εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν τὴν χαρὰν ἐκείνην, ἣν ἠσθάνετο ὁ πρεσβύτερος Συμεὼν, ὁπότε ρίπτων ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Παρθένου ἔλεγε « Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. »

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν βιβλίων, τῆς Γενέσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἀναφέρω τὴν στιγμὴν ταύτην εἰμὴ ὡς ἱστορικὸν ἐγγραφοῦν, εὐρίσκομεν τὴν ἀφήγησιν γεγονότος παριστανομένου διὰ γλώσσης συμβολικῆς, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπάγονται δύο μεγάλαι ἀλήθειαι, αἰτινες, ἐξεληθοῦσαι ἐκ τῆς κοιτίδος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὸ πείσμα τῆς πλάνης καὶ τῶν μύθων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, διηωνίσθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Αἱ ἀλήθειαι αὗται εἶναι ἡ πτώσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως. Συγκεφαλαιοῦνται δὲ εἰς τὴν θεϊαν ταύτην ὑπόσχεσιν « Τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς θέλει συντρίψει τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφeos. » Τὸ κακὸν ὑφίσταται, πλὴν θέλει ἀφανισθῇ ἡ ἀνθρωπότης πάσχει, πλὴν ἐλπίζει ὅτι ἐν τῇ προσδιορισμένῃ ἡμέρᾳ ὑπὸ τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ ὁ Αὐτρωτὴς ἐλευσεται. Ἐρευνήσατε τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς ἱστορίας, ἐμβιβάζοντες εἰς τὰ χρονικὰ ὅλων τῶν λαῶν, συμβουλευθῆτε τοὺς φιλοσόφους αὐτῶν, τὰ μαντεῖα αὐτῶν, τοὺς ποιητὰς αὐτῶν παντοῦ ἀναφαίνεται ἡ πικρὰ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ προσδοκία τοῦ μέλλοντος παντοῦ ἀντηχοῦσι φωναὶ κηρύττουσαι τὴν δυστυχίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐλπίδα ἑνὸς Αὐτρωτοῦ.

Ἀφίνων ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἔθνος τὸ ὀνομασθὲν ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ὅποιον προτίθεμαι νὰ δώσω εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐξαιρετικὴν θέσιν, ἣν ἐντὸς ὀλίγου θέλω δικαιολογήσει, φθάνω ἐν πρώτοις εἰς τοὺς ἀρχαί-

ους ἐκείνους λαοὺς, ὁ πολιτισμὸς τῶν ὁποίων ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας ἐγγραφά τινα μνημεῖα τῆς διανοίας αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν λαῶν τούτων ὑπάρχει εἰς, ὅστις ἔνεκεν τῆς ἐκουσίας αὐτοῦ ἀπομεμονωμένης ζωῆς, τῆς ἀκίνησίας του καὶ τοῦ μίσους ὅπερ τρέφει διὰ τοὺς ξένους. ἔτυχεν ἀτελεστάτων ἀνιχνεύσεων ἐκ μέρους τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ὁ λαὸς οὗτος εἶναι οἱ Σῖναι. Καὶ ἐντούτοις ἐκ τῶν ὀλίγων γνώσεων, ἃς κατέχομεν περὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τοῦ Οὐρανίου Κράτους, ἐξάγομεν ὅτι ὁ λαὸς οὗτος δὲν ἔπαυσε περιμένων ἕνα Αὐτρωτὴν, ὅστις μέλλει νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἐγκλήματα ὑποφέρων αὐτὸς ὁ ἴδιος πλείστας ὅσας κακουχίας. Τοιούτοτρόπως ἔθ' ἔτη Π. Χ. ὁ Κομφύκιος κηρύττει ὅτι εἰς ἄγιος, γινώσκων καὶ δυνάμενος τὰ πάντα, μέλλει νὰ καταβῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν. Τὴν ιδέαν ταύτην ἑνὸς Σωτῆρος τὴν εὐρίσκομεν ὑπὸ διάφορα σχήματα εἰς ὅλους τοὺς μύθους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνω τὴν μνήμην σας μὲ ὀνόματα σχεδὸν ἄγνωστα ἀναφέρω μόνον τὸν Βισνοῦ τῶν Ἰνδῶν, τὸν Μίθραν τῶν Περσῶν, τὸν Ὅρον τῶν Αἰγυπτίων, τὸν Θῶρ τῶν Σκανδιανῶν, οἵτινες πάντες προσωποποιοῦσι τὴν μυστηριώδη προσδοκίαν ἑνὸς Αὐτρωτοῦ, ἑνὸς Θεανθρώπου μέλλοντος νὰ καταστρέψῃ τὴν κακὴν ἀρχὴν καὶ ν' ἀνορθώσῃ τὴν πεπτωκυῖαν ἀνθρωπότητα. Ἀλλ' ὑπερπιδῶ τὰ συμβάντα τῶν ἀπομεμακρυσμένων ἐκείνων αἰώνων, ὅπως φθάσω εἰς τὰ ἐγγραφα μνημεῖα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ προσδοκία τοῦ μεγάλου βασιλέως τοῦ μέλλοντος νὰ ἰδρύσῃ γενικὴν μοναρχίαν, νὰ θεραπεύσῃ ὅλα τὰ δεινὰ καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀρχέγονον αὐτοῦ ἀθωότητα, ἀπεθανατίσθῃ εἰς ποίημά τι τοῦ Βιργιλίου, ὅστις θέλων νὰ καλῶνται ἐνδοξόν τι πρόσωπον, ὑποτίθησιν ὅτι ὁ υἱὸς του ἔμελλε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ἐλπίδα ἐπαναφέρων τοὺς ἀνθρώπους εἰς καλλιτέραν κατάστασιν.

« Ἴδού, ἐκφωνεῖ ὁ ρωμαῖος ποιητὴς ἐν τῷ λυρικῷ αὐτοῦ ἐνθουσιασμῷ, νέα γενεὰ καταβαίνει ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ· ὁ σιδηρεὺς αἰὼν θέλει παύσει, ὁ δὲ χρυσοῦς μέλλει νὰ ἀρχίσῃ καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην· ἡ γῆ ἀπαλλαχθεῖσα ἐκ τοῦ τρόμου ἐκείνου, ὅστις τὴν ἐκράτει δεσμευμένην, θέλει μετ' οὐ πολὺ λάβει νέαν ζωὴν. Ὁ μέλλων νὰ πράξῃ τὰ θαύματα ταῦτα θέλει γεννηθῇ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς θεότητος· θέλει διακριθῇ μεταξὺ ὧν τῶν ἐπουρανίων ὄντων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων μέλλει νὰ ἐμφανισθῇ, καὶ θέλει κυβερνήσῃ τὸν εἰρηνοποιηθέντα κόσμον διὰ τῶν ἀρετῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὁ χρόνος ἐπέρχεται· ἐτοιμάσθητι, περιφανέστατε βλαστὲ τῶν θεῶν εἰς τὰς ὑψηλὰς ταύτας τιμὰς! Βλέπε πῶς ὁ οὐρανός, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα ταραττονται! Βλέπε πῶς τὸ πᾶν ἀγάλλεται ἐν τῇ προσδοκίᾳ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος! »

Πολὺν καιρὸν πρὶν τοῦ Βιργιλίου, μέγας τραγικὸς ποιητὴς Ἕλληνας, ὁ Αἰσχύλος, εἰς τὸν δεσμώτην αὐτοῦ Προμηθεά, ἐφάνέρωσε τὸ αὐτὸ προαίσθημα, τὴν αὐτὴν μυστηριώδη προσδοκίαν ἐνός παντοδυνάμου λυτρωτοῦ. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι ἡ προσωποποιημένη ἀνθρωπότης. Ὁ ποιητὴς διηγείται τὰς διαφόρους φάσεις, καὶ παριστάνει αὐτὴν ὑπὸ τὴν φρικτὴν εἰκόνα δυστυχοῦς προσκεκολλημένου ἐπὶ ἐνός βράχου, τοῦ ὁποίου γύψ κατασπαράττει τὰ ἐντόσθια, ἅτινα ἀκαταπαύστως ἀναγεννῶνται. Ὁ διαγγελεὺς τοῦ Διὸς ὀργισθέντος ἐναντίον του τῷ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ τιμωρία του δὲν θέλει παύσει εἰμὴ ὅταν εἰς Θεὸς τὸν ἀντικαταστήσῃ αὐτοπροαιρέτως εἰς τὰ παθήματά του προσφέρων ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ζωὴν του.

Ἐρευνήσωμεν τώρα τὴν ἥττον ὑποπτον μαρτυρίαν τῶν φιλοσόφων. Ἀκούσατε τὸν σοφὸν Σωκράτην λέγοντα « Ἐκτός καὶ ἂν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ νὰ μᾶς πέμψῃ ἀνθρώπον τινα ὅπως μᾶς διδάξῃ ἐκ μέρους του, μὴν ἐλπίζητέ ποτε ὅτι θέλετε ἐπιτύχει νὰ ἀναμορφώσῃτε τοὺς ἀνθρώπους. » Καὶ ἀλλοχού « Πρέπει νὰ περι-

μένωμεν ὅπως ἔλθῃ τις ἵνα μᾶς διδάξῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὀφείλομεν νὰ φερόμεθα πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους » — « Ἐπικαλεσθώμεν, λέγει ὁ Πλάτων, τὸν λυτρωτὴν Θεόν, ὅπως σώσῃ ἡμᾶς δι' ἐκτάκτου καὶ θαυμασίας παραινέσεως, διδάσκων ἡμᾶς τὴν ἀληθὴ σοφίαν. »

Τέλος, ἀφοῦ ἔρευνήσαμεν τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, τοὺς θρησκευτικοὺς μύθους τῶν ἀρχαίων λαῶν, τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς φιλοσόφους, ἐὰν ἐρευνήσωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν, ἥτις δὲν ἐφευρίσκει οὔτε λεπτολογεῖ, ἀλλ' ἐγγράφει τὰ παρελθόντα γεγονότα πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μέλλοντος, μανθάνομεν παρὰ τοῦ Τακίτου, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς του ἡ κατὰκτησις τοῦ κόσμου ἐμελλε νὰ ᾔῃαι τὸ ἔργον ἀνθρώπων καταγομένων ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ὁ δὲ Σουετώνιος ἐπιβεβαιοῖ ὡς ἐγγιστα τὴν ἀξιοσημεῖωτον ταύτην διαβεβαίωσιν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο, κύριοι, τῆς γενικῆς προσδοκίας ἐνός Λυτρωτοῦ δὲν διεφίλονε· κήθη οὐδὲ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀπιστίας, ἥτις τὸ ἀπῆντησεν εἰς τὰς μελέτας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀλλὰ τὸ διεπραγματεύθη περιφρονητικῶς, ὀνομάσασα αὐτὸ γενικὴν χίμαιραν. Ἄλλοι ἀπ' ἐναντίας παραλόγως ὑπέθεσαν ὅτι ἡ προσδοκία αὐτὴ ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν ἐθνικῶν λαῶν μετὰ τοῦ μόνου λαοῦ, ὅστις ἦτο τότε ὁ μόνος κάτοχος τῆς ἀληθείας. Οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ, φρονῶ, δὲν σκέπτονται ὀρθῶς. Ἡ προσδοκία, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλῶ, δὲν δύναται νὰ ᾔῃαι εἰμὴ ἐνθύμησις μεταδοθεῖσα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἢ προαίσθημά τι τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιθυμούσης τὴν ἀπελευθέρωσίν της. Ἄλλως τε, ὁποῖον καὶ ἂν ᾔῃαι τὸ προνοητικὸν μέσον τὸ ὅποιον ὁ κοινὸς Πατὴρ τῶν ἀνθρώπων μετεχειρίσθη πρὸς διατήρησιν τῆς πίστεως ταύτης, ἥς εὐχαριστήσωμεν αὐτὸν διότι τὸ πλάσμα του μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δύναται νὰ ἐλπίσῃ εἰσεῖτι εἰς τὴν μέλλουσαν αἰωνιότητα, καὶ διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἔμεινεν ἄνευ μαρτυρίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὸν ἑβραϊκὸν λαὸν, πρὸς τὸν ὅποιον χρεωστῶ ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ περὶ τῆς προσδοκίας ἐνὸς ἐλευθερωτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ Ἰσραὴλ τῶντι εἶναι λαὸς, ὅστις ἔχει διακεκριμένην φυσιογνωμίαν, ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα. Ἐάν διαφέρῃ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὡς φυλὴ καὶ ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον, διαφέρει ἐπίσης ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐποψίαν. Εἶναι μοναδικὸς τύπος, ὅστις ὑπάρχει πρὸ 4000 ἐτῶν, καὶ ὅστις πιθανὸν δὲν θέλει ἐξαλειφθῆ ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰσέτι. Τὸ πᾶν εἰς τὸν βίον τοῦ ἔθνους τούτου εἶναι παράδοξον καὶ ὑπερβαίνει τοὺς κοινούς νόμους τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως. Καταγωγὴ, πεπρωμένον, θρησκεία, ἥθη, ἔθιμα, τὸ πᾶν συντελεῖ νὰ κάμῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ δυσκολώτερον πρόβλημα.

Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προξενεῖ ἐντύπωσιν ἐν τῷ ἑβραϊκῷ λαῷ εἶναι, ὡς εἵπομεν, ἡ καταγωγὴ του. Ἡ γενεαλογία αὐτοῦ δὲν χάνεται εἰς τὸ σκότος τῶν αἰώνων, ὡς ἐκείνη τοσοῦτων ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλ' ἱστορικῶς μᾶς εἶναι γνωστὴ. Οὐδαμοῦ μῦθοι, οὐδαμοῦ πεπλασμέναι ἐνσαρκώσεις, ὡς εἰς τὰς ἀνατολικὰς παραδόσεις, ἢ ὑποτεθειμέναι ἀποθεώσεις, ὡς ἐκεῖναι τῆς Δύσεως. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ εἶναι ἱστορικὰ πρόσωπα. Βλέπομεν αὐτοὺς νὰ γεννῶνται καὶ νὰ ἀποθνήσκουσιν, ὡς γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουσι τὰ πρόσωπα τῶν νέων χρόνων. Ἀναγινώσκοντες τὴν ἀφήγησιν τῆς Γενέσεως, αἰσθανόμεθα ὅτι ἡ ἀνθρώπινος οἰκογένεια οὔτε ἔπρεπε νὰ συστηθῇ, καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν μόνον εὐρίσκομεν τὴν καταγωγὴν τῶν λαῶν. Οἱ ἀπόγονοι τῶν πατριάρχων, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ πολλαπλασιάζονται ἐπὶ τῆς ξένης γῆς καὶ ἀναμιγνύονται μετὰ τῶν καταδυναστευόντων αὐτοὺς, χωρὶς ὅμως νὰ συγχωνευθῶσι· σχηματίζουσι λαὸν ἐντὸς λαοῦ. Ἀλλ' ἐνῶ ἡ σοφὴ Αἴγυπτος ὠνειροπόλει μυθώδεις βασιλείας, φαντασιώδεις δυναστείας, καὶ διῆγε τὸν βίον τοῦτον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· ἐνῶ ἀμφεταλαντεύετο ἀ-

καταπύστως μεταξὺ νεφελώδους πανθεισμοῦ καὶ γελοίου πολυθεισμοῦ, ὁ Ἰσραὴλ, ὁ ποιμενικὸς οὗτος λαὸς, διετήρησε τὴν σειρὰν τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Συντρίψας εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Μωϋσέως τὴν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἔφερε τοὺς δύο τούτους θησαυροὺς καὶ τοὺς ὑπερήσπισε μὲ ἡρωϊκὸν θάρρος καὶ σταθεράν ἐπιμονήν. Προσκεκολλημένος εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ κόσμου προῦκάλεσεν εἰς τὸ διάστημα 4,300 ἐτῶν τὰς προσβολὰς τῶν ἰσχυροτέρων βασιλέων. Ἐλεύθεροι ἢ ὑποδεδουλωμένοι, κυβερνώμενοι ὑπὸ δικαστῶν ἢ ὑπὸ βασιλέων, ἐξησθενημένοι ὑπὸ ἀνεπανορθώτου σχίσματος, ἐξόριστοι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου ἢ συνηγμένοι περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, οἱ ἑβραῖοι ἀποτελοῦσι πάντοτε ἓν ἔθνος, διατηροῦσι τὴν γλῶσσάν των, τὰς παραδόσεις των, τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν βιβλία, τὸν διακριτικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, καὶ πρὸ πάντων τὰς ἐλπίδας των. Ἡ Νινευί, ἡ Βαβυλὼν, ἡ Μέμφις, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ρώμη εἰς μάτην ἔρριψαν ἐναντίον τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ τὰ ἀναρίθμητα αὐτῶν στρατεύματα· ὁ Ἰσραὴλ ἔμεινεν ἀκλόνητος ὡς τοὺς βράχους ἐκείνους τοὺς ὁποίους ὁ παρωργισμένος Ὀκεανὸς καλύπτει διὰ τῶν ἀφρίζοντων κυμάτων, χωρὶς νὰ δυνηθῇ οὐδέποτε νὰ τοὺς καταβροχθίσῃ. Βεβαίως τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἄξιον νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχήν. Ἀξιοθαύμαστος εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὁ ἑβραϊκὸς λαὸς, εἶναι ἔτι περισσότερον ὁπόταν τὸν παρατηρῇ τις εἰς τὸν ἐνδόμυχον αὐτοῦ βίον. Μόνος λατρεύει τὸν Σαβῶθ, τὸν ἀληθινὸν Θεόν· μόνος ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶναι ὁ θεματοφύλαξ τῆς ἀληθείας ταύτης, ἣν ἐκφράζουσιν αἱ πρῶται γραμμαὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν ἱερῶν αὐτοῦ βιβλίων « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. » Εἰς ἐνιαῖος Θεός, δημιουργὸς καὶ κύριος τοῦ παντός· εἰς Θεὸς προνοητικὸς, δίκαιος καὶ ἀγαθός, ἐπεκτείνων τὴν μέ-

ριμναν αὐτοῦ ἐφ' ὅλων τῶν πλασμάτων του, τοιοῦτος ἦτο ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ἡμέτερος. Ἡ μᾶλλον πνευματικὴ φιλοσοφία δὲν εἶπε τίποτε, ὅπερ δύναται νὰ παραβληθῇ μὲ ὅσα ὁ Ἰσραὴλ ἐβεβαίωσε πρὸ 3000 ἐτῶν περὶ Ἐκείνου, ὅστις καλεῖται: Ὁ ὢν. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος προσπίπτει ἐνώπιον τῶν εἰδώλων, ἀλλ' ὁ Ἰσραὴλ τὰ ἀποστρέφεται· ὁ κόσμος εἶναι βυθισμένος εἰς βαθύτατον σκότος, πλὴν ὁ Ἰσραὴλ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀληθείας· οἱ θεοὶ πολλαπλασιάζονται εἰς τὴν Βαβυλῶνα, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ρώμην, πλὴν ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν ἀναγνωρίζει εἰρὴ ἓνα, τὸν Αἰώνιον, τὸν ἀόρατον Θεόν, πανταχοῦ παρόντα, ἀναλλοίωτον, δίκαιον καὶ ἅγιον. Τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν βλέπομεν εἰς τὴν ἡθικὴν τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ, ὁ μέγας αὐτοῦ κώδικς εἶναι αἱ δέκα ἐκεῖναι ἐντολαί, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκομεν εἰσέτι εἰς τοὺς ναοὺς ἡμῶν, θεία σελὶς, ἣν ὀφείλομεν νὰ ἀκούωμεν μετὰ μεγίστης κατανύξεως καὶ προσοχῆς, ὡς τὴν ἐκφρασὶν ὅλων τῶν καθηκόντων ἐπικυρουμένων ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν.

Ἡ τύχη τοῦ παραδόξου τούτου λαοῦ σὰς εἶναι γνωστὴ. Τὰ τέκνα του διεσκορπισμένα ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἡ ζῶσα μαρτυρία τῶν ἀποφάσεων τῆς θείας Προνοίας. Μόνα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ νεωτέρου κόσμου ὑπάρχουσιν ὡς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει πλέον πατρις, ἡγεμὼν, σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου· καὶ ἐντούτοις εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην εἶναι μᾶλλον ἐκπληκτικοὶ παρά ὅποτε ἦσαν ἔθνος ἰσχυρόν. Ἡ ἀπιστία των εἶναι δι' ἡμᾶς λιπαρὰ πρόσκλησις εἰς τὸ νὰ πιστεύωμεν. Γινώσκετε καλῶς ὅτι ἡμέραν τινα πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐσταύρωνον ἄνθρωπον καταδικασθέντα ὑπὸ τοῦ Καϊάφα καὶ τοῦ Πιλάτου, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ λαοῦ. Πάντες εἶχον συγκατανεύσει εἰς τὸν θάνατόν του· πάντες τὸν εἶχον διατάξει. Τὸν

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α΄.)

ἐχλεύασαν, τὸν ἐξύβρισαν, καὶ ἐν τῇ παρφορᾷ φρενατικῆς λύσεως ἐκράγασαν: Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν! Μετὰ τινα ἔτη, ἐνῶ ἡ ἔνοχος γενεὰ ὑπῆρχεν εἰσέτι, ἡ δυσσεβὴς καὶ βλάσφημος ἐκείνη εὐχὴ εἰσηκούσθη, ἡ ἀκούσιος ἐκείνη προφητεία ἐλάμβανε διαπύσιον ἐκτέλεσιν. Τὸ ἔθνος, ὅπερ ἵπταται ὡς ἀετός καὶ κατασπαράττει ὡς ὁ γυψ, ἤλθεν ὅπως τιμωρήτῃ ἀνέκουστον ἔγκλημα δι' ἀπαραδειγματίστου τιμωρίας. Αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐξεδικήθησαν τὸν ἅγιον, τὸν δίκαιον, ὅστις παρεγνώρισθη, ἐξυβρίσθη, παρεδόθη εἰς τὴν ἄτιμον καταδίκην τοῦ σταυροῦ. Ἐκτοτε τὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ διεσκορπισμένα εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, περιάγουσι καθ' ὅλον τὸν κόσμον τὰ λείψανα τῆς καταστραφείσης αὐτῶν ἐθνικότητος. Δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀντέχων εἰς τὰς προσβολὰς τῆς τρικυμίας βράχος, ἀλλ' εἶναι ἡ ἐλαφρὰ σφαῖρα τὴν ὁποίαν ἡ θάλασσα κυλίζει αἰωνίως εἰς τὰ κύματά της, χωρὶς οὐδέποτε νὰ τὴν καταβροχθίσῃ. Ἀσημος θάνατος δὲν ὤφειλε νὰ ἦναι ὁ κληρὸς τοῦ Ἰσραὴλ, δὲν ὑπάρχει τάφος διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ζῇ εἰσέτι, ἀντικείμενον θαυμασμοῦ διὰ τὰ ἔθνη· ζῇ, διαρκὲς θαῦμα, ὅπερ ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς ἀπιστίας πᾶσαν πρόφασιν καὶ ἐπιμαρτυρεῖ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις, καίτοι τιμωρῶν, περιμένει πάντοτε ἐν τῇ ἀκρᾷ αὐτοῦ ἀγαθότητι, τὴν μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Τὸ περίεργον λοιπὸν τοῦτο ἔθνος, κύριοι, ἔλαβεν ἰδιαιτέραν ἀποστολήν· τῇ ἐπαφῇ καὶ συνεργείᾳ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος, ἡδυνήθη ν' ἄρῃ τὸν πέπλον ὄνπερ καλύπτει εἰς τὰ ὄμματα τῶν θνητῶν τὸ μέλλον· οὐ μόνον προησθάνθη, ὡς ἡ ἀνθρωπότης, τὴν ἔλευσιν ἐνὸς Αὐτρωτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπροφήτευσεν, προσδιόρισαν τὴν φύσιν του, τὸ ἔργον του, καὶ ἐξιστορήσαν ὅλα τὰ ἐπουσιώδη χαρακτηριστικὰ τοῦ βίου του.

Δὲν θέλω ἀναιρέσει ἐνταῦθα τὰς ἐνστάσεις τῶν ἀπίστων ὡς πρὸς τὰς προ-

φητείας, προτιμῶ μᾶλλον νὰ συντρέξω εἰς τὸν ἀμερόληπτον ἑλεγχον τῆς μεσαιωνικῆς ἰουδαϊκῆς ιδέας. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος ἐπικαλοῦμαι καὶ αὐθις τὴν σύντονον προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἀντικειμένου.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προξενεῖ ἐν πρώτοις θαυμασμόν ἐν τῇ μεσσιανικῇ ιδέᾳ, εἶναι ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ συνέχεια αὐτῆς. Παρατεινομένη πλατύνεται ὡς τὰ ποτάμια ἐκεῖνα ἅτινα ἐν παιδίον δύναται ἀδρόχοις ποσὶ νὰ διαβῇ, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα αὐξανόμενα ὑπὸ τῶν συμβαλλόντων ρυακίων, μεταβάλλονται ἐπὶ τέλους εἰς ποταμούς καὶ ρίπτονται εἰς τὸν Ὠκεανόν. Ἐσημειώσαμεν ἤδη τὸν πρῶτον κρίκον τῆς μακρᾶς ταύτης ἀλύσεως τῶν ἀποκαλύψεων, σκοπὸν ἔχουσιν νὰ διεγείρουν εἰς τὰς ψυχὰς μυστηριώδη τινὰ προσδοκίαν περὶ μελλούσης ἀποκαταστάσεως. «Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν.» Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ναὶ μὲν εἶναι ἀόριστος καὶ συγκεχυμένη, ἀλλὰ προμηνύει τὴν ἔλευσιν ὄντος τινὸς ἐντολὴν ἔχοντος νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παθημάτων τὸ ἀνθρώπινον γένος. Μέλλει νὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως, δηλαδὴ θέλει καταστρέφει τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας· μέλλει νὰ πληγωθῇ εἰς τὴν πτέρναν, τουτέστι θέλει ὑποφέρει ἐκπληρῶν τὸ ἐπανορθωτικὸν τοῦτο ἔργον. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς μεσσιανικῆς ιδέας, τὴν ὁποῖαν τεσσαράκοντα αἰῶνες ὤφειλον ἔτι μᾶλλον νὰ διευκρινήσωσιν ἀναπτύσσοντες αὐτήν. Ἀλλ' ἐνῶ παραμορφοῦται ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς, ὁ προφητικὸς λαὸς τὴν θεωρεῖ ὡς τὸ ἀντικείμενον τῶν σκέψεων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλπίδων του, καὶ ὡς μέλλουσαν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ πατὴρ τῶν πιστῶν, προσκαλεῖται ἐκ τοῦ βάθους τῆς Χαλδαίας. Ἀφοῦ δὲ ἔδωκε

δείγματα ἱκανὰ τῆς πίστεώς του καὶ τῆς ὑπακοῆς του, ὁ Αἰώνιος τῷ λέγει: «Καὶ εἰς τὸ σπέρμα σου θέλουσιν εὐλογηθῇ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.» Ὁ Ἰακώβ, ὅτε ἠσθάνθη πλησιάζον τὸ τέρμα τῆς ζωῆς του, ἐπροσκάλεσε τοὺς υἱούς του, τοὺς ὁποῖους ἠυλόγησε παραγγείλας εἰς αὐτοὺς νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ προεῖπεν εἰς ἓνα ἕκαστον τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν, ἐκτείνας τὰς ἐξησθενημένας χεῖράς του ἐπὶ τοῦ Ἰούδα προφέρει τὴν ἐκπληκτικὴν ταύτην προφητείαν «Σκύμνος λέοντος εἶναι ὁ Ἰούδας. Ἀπὸ βλαστὸν, υἱέ μου, ἀνέβης. Ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τίς θέλει τὸν ἐγείρῃ; Δὲν θέλει λείψῃ ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἀρχηγὸς ἐκ τῶν μνηρῶν αὐτοῦ, ἕως οὗ ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν.»

Ἐντούτοις τὰς ἀμυδράς ταύτας προφητείας, ὁμοίας μὲ τὴν ὑποφώσκουσαν λάμψιν ἣτις προηγείται τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἔμελλε νὰ ἀντικαταστήσῃ λαμπρότερον φῶς. Δὲν ἤρκει νὰ γείνῃ γνωστὴ ἡ φυλὴ εἰς τὴν ὁποῖαν ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Ἐπιθυμητὸς τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ὀρισθῇ ἡ φύσις αὐτοῦ, τὸ ἔργον του καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεώς του. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Δαβὶδ, Ἡσαίου, Μιχαίου, Ἰερεμίου, Δανιήλ. Μηνυταὶ τῆς διανοίας τοῦ Θεοῦ, ἀνεσήκωσαν μὲ στιβαρὰν χεῖρα τὸν πέπλον, ὅςπερ ἐκάλυπτε τὸ μέλλον εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν, μνημεῖα ἀφθαρτα τῆς θείας σοφίας, ὀφείλομεν νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν προλαβοῦσαν ἱστορίαν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, τοῦ Ἀρνοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ τόπος καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς του, ἡ φύσις αὐτοῦ συγχρόνως θεία τε καὶ ἀνθρώπινος, ἡ τελεία αὐτοῦ ἀγιότης, ὁ βίος του, τὰ παθήματά του, ὁ θάνατός του, ὁ θρίαμβός του, τὸ κήρυγμα τῶν λόγων του, τὸ πᾶν εὐρίσκεται σημειωμένον μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας ἢν δυνάμεθα νὰ κα-

λέσωμεν ἱστορικὴν. Πᾶς ὅστις ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον, ἕκαστον παιδίον τὸ ὅποιον ἔμαθε τὴν κατήχησίν του καὶ τὸ σύμβολον τῶν ἀποστόλων, δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἀναγινώσκων τὰς ἐκπληκτικὰς ταύτας προφητείας, ὅτι ἐξεπληρώθησαν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Περιορίζομαι μόνον ν' ἀναφέρω τεμάχια τινά, ἀφίνων εἰς ἕκαστον τὴν φροντίδα νὰ ἐκτιμῇσθαι δεόντως τὴν ἀξιοθαύμαστον ταύτην ὁμοφωνίαν.

Καὶ ἐν πρώτοις ἰδοὺ ὡς πρὸς τὸν τόπον· « Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος Ἐφραθὰ, ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. » (*)

Ἰδοὺ τώρα ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν· « Καὶ ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος ἐν τῇ προσευχῇ, λέγει ὁ προφήτης Δανιὴλ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Γαβριήλ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ὁράσει ἐν τῇ ἀρχῇ πετόμενον, καὶ ἤψατό μου, ὥσεί ὥραν θυσίας ἐσπερινῆς. Καὶ συνέτισέ με, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, καὶ εἶπε, Δανιὴλ, νῦν ἐξῆλθον συμβιβάζσαι σοι σύνεσιν. Ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθε λόγος, καὶ ἐγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαι σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σὺ, καὶ ἐννοήθητι ἐν τῷ ῥήματι, καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ. Ἐβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετεμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν, καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας, καὶ ἀπαλεῖψαι τὰς ἀδικίας, καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας, καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τοῦ σφραγίσαι ὕδρασι καὶ προφήτην, καὶ τοῦ χρῆσαι ἅγιον ἁγίων. Καὶ γνώση καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ, καὶ ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο· καὶ ἐπιστρέψει, καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ τεῖχος, καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί. Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἐξήκοντα δύο, ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἅγιον δια-

φθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ ἐκκοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συνετετμημένου τάξει, ἀφανισμοῖς. Καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομάς μία· καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται μου θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων, καὶ ἕως τῆς συντελείας καιροῦ συντελεῖα δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » (*)

Ὁ καιρὸς δὲν μοι ἐπιτρέπει ν' ἀναλύσω τὰ καθέκαστα τῆς προφητείας ταύτης. Περιορίζομαι μόνον νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι ἑπτὰκις ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες χρόνων, ἡγουν 490 ἔτη μετὰ τὸ διάταγμα τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ Ἰησοῦς ἐπισφραγίζων τὴν προφητείαν καὶ παύων τὴν σπονδὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐξέπνευσεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, μετὰ δὲ τινὰ ἔτη ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ θυσιαστήριον δὲν ἦτο εἰμὴ σωρὸς καπνιζόντων ἐρείπίων.

Ὁ Ἡσυχίας καὶ ὁ Μαλαχίας ἐκ συμφώνου ἀναγγέλλουσι τὴν ἔλευσιν ἐνὸς προδρόμου μέλλοντος νὰ προετοιμάσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. « Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς πεδία. Καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε· Φωνὴ λέγοντος, βόησον· καὶ εἶπα, Τί βοήσω; Πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐπ' ὅρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών, ὕψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνήν σου ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλὴμ· ὕψωσατε, μὴ φοβείσθε· εἶπον ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, ἰδοὺ ὁ Θεὸς ὑμῶν. Ἰδοὺ Κύριος· Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων αὐτοῦ θέλει ἐξουσιάζει δι' αὐτόν.

(*) Μιχαίας γ, 2.

(*) Δανιὴλ ΙΧ. 22—27.

ἰδοὺ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ. Ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει. » (*) — « Ἰδοὺ, λέγει ὁ προφήτης Μαλαχίας, ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου, καὶ ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν ἐαυτοῦ Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. » (*)

Ὁ ἄγγελος οὗτος τῆς νέας διαθήκης, ὁ ἐπιθυμητὸς οὗτος Σωτὴρ, θέλει εἶναι ἅγιος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. « Καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναθήσεται. Καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας. Ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου Θεοῦ· οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει. Ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῶν κρίσιν, καὶ ἐλέγξει τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, καὶ πατάξει γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνέλεῖ ἀσεβῆ. Καὶ ἔσται δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἀληθεία εἰλημένος τὰς πλευράς. » (*)

Ὁ κατ' ἐξοχὴν οὗτος Ἅγιος, τὸ ἄκρον ἅωτον πάσης ἀρετῆς καὶ τελειότητος, ὁ δυνάμενος μόνος νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους: *Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;* θέλει ἔλκει τὸ γένος ἐκ θείας καταγωγῆς· θέλει εἶναι Θεάνθρωπος. « Διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ. » — « Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, Θαυμαστὸς, Σύμβουλος, Θεός

ἰσχυρὸς, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Ἄρχων εἰρήνης. » (*)

Τὸ ἔργον τοῦ θέλει εἶναι ἐκεῖνο ἐνὸς πνευματικοῦ λυτρωτοῦ· θέλει ἔλθῃ ὅπως φωτίσῃ, ἐλευθερώσῃ, παρηγορήσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς « παρακαλεῖτε παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός. Ἱερεῖς, λήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς, λέλυται αὐτῆς ἡ ἁμαρτία, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς. » (*)

Ἐντούτοις ὁ Σωτὴρ οὗτος θέλει ὑποστῇ τὰ βέλη τοῦ φθόνου, τῆς ἀντιλογίας, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς· ἡ ταπείνωσις αὐτοῦ θέλει εἶναι βαθεῖα, ἡ δὲ θλίψις τοῦ ἡ πηγὴ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. « Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, παιδεῖα εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτόν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἄμνός ἐναντίον τοῦ κείροντος ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα. » (*)

Προδοθεὶς ὑφ' ἐνὸς φίλου, πωληθεὶς ὡς αἰχμάλωτος διὰ τριάκοντα ἀργύρια, θέλει ἐκπνεύσει ἐν τῷ μέσῳ τῶν τρομερωτέρων βασάνων, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ πάντων καὶ ἐμπαιζόμενος ὑπὸ τῶν περισσώτων « Θεέ μου! Θεέ μου! ἐκφωνεῖ ὁ οὐρανοδόμων Δαβὶδ 4074 ἔτη Π. Χ., ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου. Ἐγὼ δὲ εἶμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτήρισάν με, ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλὴν. Ὡστεῖ ὕδωρ ἐξεχύθη, καὶ διε-

(*) Ἡσαίας XL. 3—11. (*) Μαλ. III. I.

(*) Ἡσαίας XI. 4—5.

(*) Ἡσαίας VII. 14 IX. 6. (*) Ἡσαίας XL I. 2.

(*) Ἡσαίας LIII. 2—7.

σκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου, ἐγεννήθη ἡ καρδία μου ὥσει κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. Ἐξηράνθη ὥσει ὀστρακὸν ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου, καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με. Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνας πολλοὶ, συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με· ὠρυζαν χεῖράς μου καὶ πόδας. Ἐξηρίθμηνσαν πάντα τὰ ὀστέα μου· αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπέιδόν με. Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κληρὸν. Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρόνης τὴν βοήθειάν μου, εἰς τὴν ἀντίληψίν μου πρόσχε. » (*)

Ὁ παραγνωρισθεὶς οὗτος Δίκαιος, ὁ Παθητὸς οὗτος τῶν ἐθνῶν δὲν θέλει γείνη ὅμως ἕρμαιον τοῦ θανάτου, καὶ ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον αὐτοῦ ἥττα θέλει εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ θριάμβου του. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει ἐπιτρέψει ὥστε ὁ Ἀγαπητὸς αὐτοῦ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν φθοράν. « Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη, τὴν γενεάν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; (λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας) ὅτι αἵρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον. Καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὗρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ Κύριος βούλεται καθαρῖσαι αὐτὸν τῆς πληγῆς· ἐὰν δώτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἔψεται σπέρμα μακρόβιον καὶ βούλεται Κύριος ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς, καὶ πλάσαι τῇ συνέσει, δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει. » (*) — « Εὐφράνθητι, λέγει ὁ προφήτης ἀποτεινόμενος εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, στεῖρα ἡ οὐ τίκτουςα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουςα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μάλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα· εἶπε

γὰρ Κύριος. Ἔτι εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον, καὶ τὸ σπέρμα σου ἔθνη κληρονομήσει, καὶ πόλεις ἐρημωμένας κατοικιεῖς. Χρόνον μικρὸν κατέλιπόν σε, καὶ μετ' ἐλέους μεγάλου ἐλεήσω σε. » (*) Καὶ ἀλλαχοῦ λαλῶν περὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσσίου, λέγει: « Ἴδού μαρτύριον ἐν ἔθνεσιν ἔδωκα αὐτὸν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν. Ἐθνη δ' οὐκ οἶδασί σε, ἐπικαλέσονται σε, καὶ λαοὶ οὐκ ἐπίστανταί σε, ἐπὶ σὲ καταφεύξονται, ἕνεκεν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ, ὅτι ἐδάξασέ σε. » (*)

Ἡδυνάμην, κύριοι, νὰ πολλαπλασιάσω τὰς μαρτυρίας ταύτας. Εἰς τὰς σημειώσεις, ὅς ὤφειλον νὰ λάβω ὅπως ἐκθέσω τὴν προφητικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠναγκάσθην νὰ προβῶ διὰ τῆς ἐξισώσεως, εὐρισκόμενος ἐν ἀμνηχανίᾳ ἕνεκεν τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ πλούτου τῶν μεσσιανικῶν προφητειῶν. Ὡς ἐκ τούτου παρέλειψα ἀπὸ σκοποῦ τὰς προφητείας ἀφορώσας τὴν φυγὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ ὄνομα τοῦ Ναζωραίου τὸ ὅποιον ὁ Ἰησοῦς ἐμελλε νὰ φέρῃ, τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ εἴσοδον εἰς Ἱερουσαλήμ, τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, τὴν παράδοξον χρῆσιν ἣν ἔκαμε τῆς ἀντιμισθίας αὐτοῦ, τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον, καὶ ἄλλα καθεκαστα ἐπὶ τῆς ταπεινώσεως καὶ τριημέρου ἐγέρσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπα εἶναι ἀρκετὸν, μοὶ φαίνεται, ὅπως ἀναιρέσω τοὺς λόγους ἐκείνων, οἵτινες δὲν διορθῶσιν εἰς τὰς προφητείας εἰμὴ ἐνθεουσιώδη ἐνύπνια καὶ φανταστικὰ παρακρούσεις. Ἐὰν ᾔηναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸ διάστημα τεσσάρων χιλιάδων ἐτῶν ἐσχηματίσθη προφητεία τοσοῦτον γενικὴ καὶ λεπτομερὴς, ἀποκαλύπτουσα τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν βίον μέλλοντος προσώπου, διαγράφουσα τὴν περιφέρειαν ἔργου ἔχοντος γιγαντιαίας τὰς διαστάσεις, καὶ τὸ ὅποιον δεκαοκτὼ αἰῶνες οὐ μόνον ἐξησθέ-

(*) Ψαλ. XXI 4, 6, 7, 14—19.

(*) Ἡσαΐας LIII, 8—11.

(*) Ἡσαΐας LIV, 4, 3, 7.

(*) Ἡσαΐας LV, 4, 5.

νησαν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐστερέωσαν. Ἐάν ᾤναι ἀληθές ὅτι αἱ προφητεῖαι, περὶ τῶν ὁποίων ἐλαλήσαμεν, ἐξετελέσθησαν κατὰ γράμμα, εἰς τρόπον ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι προετοιμασία τῆς νέας, ὁ Ἰουδαϊσμός ἡ κρηπίς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀναμφισβότως οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὠνομάσαμεν προφῆτας, πρέπει νὰ ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας εὐνοίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἦθελεν εἶσθαι μωρία νὰ νομίσῃ τις ἢ ὅτι ἡ τυφλὴ τύχη εἰργάσθη διὰ πολλοὺς αἰῶνας ὑπὲρ τῆς ἡθικῆς προπαρασκευῆς ὁλοκλήρου λαοῦ, καὶ ὅτι ἡ πραγματοποίησις τοιούτων μεγαλοπρεπῶν ὑποσχέσεων ἐξηρτάτο ἐκ τινος λέξεως πολλάκις σκοτεινῆς καὶ διαφορουμένης. Ὅπως ἀκυρώσῃ τις τὴν ἰσχὺν τῆς αὐθεντικῆς ταύτης ἀποδείξεως, πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ προφητεία εἶναι μεταγενεστέρα τῆς ἱστορίας, ἢ ὅτι τὰ συμβάντα ἐξετελέσθησαν ἕνεκεν τῆς προφητείας ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων. Πλὴν αἱ δύο αὗται ἀδικοιολόγητοι ὑποθέσεις, τελευταῖα χαράκωματα τῆς ἀπιστίας, εἶναι ἐπίσης ἀπαράδεκτοι. Δύο ἀναμφίλεκτοι μαρτυρίαι συντρέχουσιν ὅπως καταστρέψωσι τὴν πρώτην· τὰ δὲ γεγονότα καὶ ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅπως καταστρέψωσι τὴν δευτέραν.

Δὲν εἰμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ οἱ κατέχοντες τὴν Παλαιὰν Διαθήκην· εὐρίσκεται ὡσαύτως εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ἰδιαιτέρως ἐνεπιστεύθη· καὶ μολονότι αἱ μεσσιανικαὶ ἰδέαι τοὺς ταραττοῦσι καὶ τοὺς στενοχωροῦσι, μολονότι εἶναι αἰώνιος κατηγορία ἀποτετινομένη εἰς τοὺς προγόνους αὐτῶν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, οὐχ ἦττον ὁμῶς διατηροῦσι θρησκευτικῶς τὴν πολυτιμον ταύτην παρακαταθήκην, ἥτις ἀπροκαλύπτως τοὺς καταδικάζει. Ὅποτε οἱ Ἑβραῖοι ἀπεβλήθησαν ἐκ τῆς πατρίδος των, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἔφερον μεθ' ἐαυτῶν τὰ ἱερὰ βιβλία τὰ ὅποια εἰσέτι κατέ-

χουσιν. Ἡ Παλαιὰ αὐτῶν Γραφὴ εἶναι ὁμοία τῆς ἰδικῆς μας, καὶ οὐδέποτε ἐπέτρεψεν τὴν ἀλλοίωσιν πρὸς ὄφελος τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἑσταυρωμένου τοὺς ὁποίους ὁλοφύχως ἀποστρέφονται. Γινώσκουμεν ὅτι ἡ συναγωγὴ διρκῶς ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ μητρικῆς στοργῆς. Πῶς λοιπὸν καὶ πότε ἡ ἀπάτη ἤθελεν εἰσχωρήσει;

Εἰς τὴν μὴ ὑποκτον μαρτυρίαν τῆς αὐθεντίας τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ἡ Θεία Πρόνοια ἐπρόσθεσε καὶ ἑτέραν, ἐκείνην δηλαδὴ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου. Ὑπὸ τὴν βασιλείαν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφους 250 ἔτη Π. Χ. ὁλόκληρος ἡ Παλαιὰ Γραφὴ μετεφράσθη εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Περικλέους. Ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ Ῥωμαϊκὸς κόσμος ἐγίνωσκε τὴν περίφημον ταύτην μετάφρασιν. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἤθελον λείψει εἰς τὴν ἐντολὴν αὐτῶν ὡς ἀρχιεφύλακες τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ἡ μετάφρασις τῶν ἐβδόμηκοντα ἤθελεν ἐπαρκέσει ὅπως ἀποδείξῃ τὴν προτεραιότητα τῆς μεσσιανικῆς προφητείας ὡς πρὸς τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πᾶσα ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ἀδύνατος· ἡ Παλαιὰ Γραφὴ ἦτο συντεταγμένη δύο αἰῶνας Π. Χ., ὅλα δὲ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν βιβλία ἦσαν ἠνωμένα· ὁ Μωϋσῆς, ὁ Δαβὶδ, ὁ Ἡσαΐας, ὁ Δανιὴλ, ὁ Μιχαίας εἶναι λοιπὸν οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐξαισιῶν προφητειῶν ἃς ἀνερέαμεν.

Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ γεγονότα προπαρασκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμφωνῶσι μετὰ τῶν προφητειῶν, εἶναι ἐπίσης ἀπαράδεκτος. Πῶς δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τὴν σύμπτωσιν ταύτην, τεχνηέντως προπαρασκευασθεῖσαν, ἀπέναντι τοσούτων σπουδαίων γεγονότων καὶ πολλαπλῶν περιστάσεων; Πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις γενικὴν συνωμοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελον λάβει μέρος οὐχὶ μόνον ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ, οἱ ἀδιάφοροι καὶ

οἱ ἐναντίοι. Βεβαίως διατάττων τὴν γενικὴν ἀπογραφὴν τῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ οὐδόλως ἐφάνταζετο, ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης πράξεως ἤθελε πραγματοποιήσῃ τὴν προφητείαν τοῦ Μιχαίου. Ἀναμφιβόλως δὲν συνέτειναν ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ οὔτε ὁ Ἰούδας ἐκεῖνος, ὅστις τὸν ἐπρόδιδεν, οὔτε ὁ Καϊάφας καὶ ὁ Πιλάτος, οἵτινες τὸν κατεδίκάζον, οὔτε οἱ δῆμιοι ἐκεῖνοι οἵτινες εἰρωνικῶς τὸν προσεκάλουν *Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων*, τῷ ἔδιδον ὡς διάδημα ἀκάνθινον στέφανον καὶ κάλαμον διὰ σκήπτρον, τὸν ἐσταύρανον διατρυνθέντες τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τὸν ἐπότιζον με ἕξος μετὰ χυλῆς μεριγμένον, διανομήζοντο τὰ ἱμάτιά του καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν του ἔβαλον κλῆρον. Εἰς μόνον συνέτεινεν ὑπὲρ τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου, εἰς μόνον ἐπραγματοποίησε τὰς προφητείας τῶν προφητῶν, ἐξάγων τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ καὶ συναρμολογῶν τὰ πάντα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν φιланθρωπικῶν αὐτοῦ σχεδίων, καὶ οὗτος εἶναι ὁ Αἰώνιος. Οὗτος ἐπεμφε τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς γῆς. — Οὗτος ἐξ ὑπερβολικῆς ἀγάπης διὰ τοὺς ἀνθρώπους παρέδωκε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν εἰς θάνατον, ὅπως διὰ τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ αἵματος ἐξαγοράσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, — Οὗτος ὁ ἀπαλλάξας αὐτὸν ἐκ τοῦ τάφου — Οὗτος ὁ τιμωρήσας τὸν σκληροτράχηλον Ἰσραὴλ καὶ εἰσάξας τοὺς Ἑθνικοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, δώσας εἰς τὸν Ἰησοῦν ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα, ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃ ὅτι ὁ Κύριος πρὸς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.

Καὶ τώρα, ἀδελφεί μου, ἐννοεῖτε τὴν χαρὰν, ἣν ἡσθάνετο ὁ Συμεὼν, ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος πρεσβύτερος, ὁπότε κρατῶν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ τὸ βρέφος, πρὸς τὴν κοιτίδα τοῦ ὁποῖου δλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐθεώρει ἐν αὐτῷ τὸν ὑποσχεθέντα Μεσσίαν, τὸν Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ

βάθους τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐξεφώνει « Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου. » Ὡ! ὅς τὸ ὁμολογήσωμεν παρησια, ὅλοι οἱ θεόπνευστοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ μνησταὶ ἐκεῖνοι τῆς θείας ἀληθείας, οἱ Δαβὶδ, οἱ Ἡσαΐαι, οἱ Δανιὴλ, ἔχουσι δικαιοσύματα ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ ἡμῶν· ὑπῆρξαν τὰ ὄργανα τῆς σοφίας τοῦ Ὑψίστου, τὰ ὄργανα τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ. Ἐνῷ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις ἀνυπομόνως ἐπεριέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Λυτρωτοῦ Θεοῦ, οἱ ἄγιοι οὗτοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἰσραὴλ προπαρεσκεύαζον τὴν ἔλευσίν του καὶ ἐξεπλήρουν βραδέως καὶ βαθμὴδὸν τὸ ἔργον ὑπὲρ συνοψίζεται ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ λόγῳ τοῦ τελευταίου τῶν προφητῶν « Ἴδοὺ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. » Ἀλλὰ τέλος πάντων τί εἶναι οἱ προφῆται ἀπέναντι Ἐκείνου θν ἀναγγέλουσι; Τί εἶναι ἡ ὑπόσχεσις ἐνώπιον τῆς πραγματικότητος; Καὶ τί θὰ ἦσαν αἱ χορδαὶ τῆς λύρας, ἄνευ τῆς ἐμπνευστικῆς ιδέας τοῦ καλλιτέχνου τοῦ κρούοντος αὐτάς; Ἡ ἐμπνευστικὴ ιδέα τῶν προφητῶν εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, Αὐτὸς τοὺς κυριεύει, Αὐτὸς τοὺς ἐνθουσιᾷ. Ὁ θεὸς αὐτοῦ βίος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι μόνον συμβάν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ παρελθόντος. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ αἰώνιος ἐκεῖνος λόγος « ὅστις ἐν ἀρχῇ ἦν, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. » Εἰς ἐσὲ λοιπὸν ἡ προσκύνησις καὶ ἡ λατρεία ἡμῶν, Ἀρνίον σφαγιασθὲν πρὶν κτίσεως κόσμου! « Ἡξιώθης πλείονος δόξης παρὰ Μωϋσῆν, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. » (*) Ἀ! ἡμεῖς οἱ δρέψαντες τοὺς καρπούς τῆς θυσίας σου, ἡμεῖς οἱ ἰδόντες πραγματοποιουμένην τὴν ἀσυνείδητον προφητείαν τοῦ Καϊάφα « Ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ » (*) ἡμεῖς, τοὺς ὁποίους

(*) Ἑβρ. III, 3. (') Ἰωαν. XI, 49. 50.

ἡλευθέρωσας, ἐπαρηγόρησας, δὲν ἔχομεν πλέον νὰ σὲ ἐρωτήσωμεν « Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; » Ἀλλ, ὀφείλομεν μετὰ τῶν μαθητῶν σου νὰ ἀνακράξωμεν « Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι εὖ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. » (*) Ἀμήν.

Α. ΚΟΥΡΝΙΑΚΤΗΣ.

Ἡ ἀνωτέρω ὁμιλία ἐρανισθεῖσα ἐκ τῶν ἀπολογητικῶν συνδιαλέξεων τοῦ Κυρίου *Menard Saint-Martin* ἐξεφωνήθη ἐν τῷ φιλ. Συλλόγῳ « ὁ Ὀμηρος » τὴν 10 Νοεμβρίου 1874.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

Ἐν πολλοῖς μὲν ὁ ἄνθρωπος δικαιούται νὰ ἐναθρόνηται ἐπὶ ταῖς ἐπιστημονικαῖς αὐτοῦ ἀνακαλύψεσιν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσαι ὑπάρχουσι περιστάσεις ἀναμνησκουσαι αὐτῷ τὴν σμικρότητα καὶ ἀδυναμίαν του. Παρὰ τὰς ἐπιμόνους καὶ ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν ἐξερευνητῶν τῆς φύσεως ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ἄβυσσοι τοσοῦτον σκοτειναὶ καὶ βαθεῖαι, ὥστε, ὡς ἂν θελήσωμεν νὰ ρίψωμεν φωτὶν ἡνίκα τινὰ ἀκτῖνα εἰς τοὺς μυστηριώδεις αὐτῶν λαβυρίνθους, οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν ἐν αὐταῖς, εἰμὴ τὸ φάσμα τῆς ἡμετέρας ἀμαθείας καὶ νέον ποριζόμεθα τεκμήριον τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς σμικρότητος ἡμῶν. Τὸν σκοτεινὸν τοῦτον πέπλον ἐπέθηκε βεβαίως ἡ θεία Πρόνοια, ὅπως ἀναχαιτίζῃ τὴν ματαιοφροσύνην τῶν ἀνθρώπων· τοῦτο δ' ἐτι μᾶλλον κατὰδηλον γίνεται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ παράδοξόν τινὰ ἀντίθεσιν πάντα τὰ ἅλута ζητήματα, καθ' ὧν πᾶσα σκέψις καὶ θεωρία ἐναυάγησεν, εἰσὶν ἐκεῖνα, ὧν τὰ ἀποτελέσματα ἄριστα ἐκ πείρας γινώσκουμεν, ἡ δὲ γνῶσις τῶν ἀποτελεσμάτων οὐδόλως βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν αἰτίων.

(*) Ἰωαν. VI. 68, 69.

Αἱ σκέψεις αὗται ἰδίως ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν φαινομένων. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ σπέρμα περιέχει ἐν τῇ φαινομένη αὐτοῦ ὁμογενεὶ οὐσίᾳ οὐ μόνον τὸν ἀνατομικὸν ὀργανισμὸν τοῦ γεννηθησομένου ἀνθρώπου, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὴν κρᾶσιν, τὸν χαρακτήρα, τὰς κλίσεις, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς σκέψεις αὐτοῦ. Οἱ γονεῖς ἐναποθέτουσιν ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ τὰ στοιχεῖα ὑπάρξεως ὁμοιομόρφου πρὸς τὴν ἑαυτῶν σχεδὸν πάντοτε μὲν ὑπὸ φυσιολογικὴν ἐποψίν, συχνάκις δὲ ὑπὸ παθολογικὴν, εἰς οὐκ ὀλίγας δὲ περιστάσεις καὶ ὑπὸ ψυχολογικὴν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πόρισμα τῶν νεωτάτων ἐρευνῶν περὶ τοῦ θαυμασίου ζωϊκοῦ διοργανισμοῦ, περὶ οὗ θέλομεν πραγματευθῆ ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ.

Ὑπάρχει νόμος βιολογικὸς, καθ' ὃν τὰ ζωϊκὰ ὄντα μεταδίδουσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἰδίους τινὰς αὐτῶν χαρακτῆρας. Δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα, ἂν εἰς τὸν νόμον τοῦτον πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν μεταβίβασιν τῶν ἀνατομικῶν τύπων καὶ τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν, ὧν τὸ σύστημα ἀποτελεῖ τὰ γένη. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἄνευ τῆς ἐνοτελοῦς ταύτης ὁμοιότητος τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν ἦθελον ὑπάρχει γένη, εἰμὴ μόνον ὄντα διαδοχικὰ οὐδεμίαν ἄλλην πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἔχοντα ἢ τὴν τῆς γενέσεως. Οἱ χαρακτῆρες οἱ διακρίνοντες τὰς φυλὰς καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν διαφοραὶ μεταβιβάζονται μετ' ἐλάττονος ἀκριθείας καὶ σταθερότητος. Ἀλλ' ἐτι μᾶλλον μεταβάλλεται καὶ ποικίλλει ἡ μεταβίβασις τῶν χαρακτήρων ἐκείνων, εἰτινες, μερικώτεροι ὄντες τῶν τοῦ γένους καὶ τῆς φυλῆς, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδίαί τοις ἀτόμοις. Ὅσῳ ἄρα μερικώτεροί εἰσιν οἱ χαρακτῆρες, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀφίστανται τοῦ βιολογικοῦ νόμου τῆς κληρονομικῆς ὁμοιότητος, τοσοῦτῳ μᾶλλον πιθανώτερον εἶναι νὰ ὑπάρχωσι μείζονες διαφοραὶ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς. Παρατηρήσεις ὁ-